Mánudaginn 4. febrúar 1991.

Nr. 166/1989. **Tollstjórinn í Reykjavík**
(Kjartan Ragnars hrl.)
gegn
þrotabúi Miðfells hf.
(Sigurður H. Guðjónsson hrl.).

Lögveð. Lögskýring. Aðflutningsgjöld.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Guðmundur Jónsson, Haraldur Henrysson, Hrafn Bragason og Þór Vilhjálmsson.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 9. maí 1989. Eru kröfur hans hér fyrir dómi þær, að við skipti á þrotabúi Miðfells hf. verði viðurkenndur „réttur áfrýjanda til að fá greiddar kröfur samtals að fjárhæð kr. 2.036.042,- í skuldaröð sem lögveðskröfur af söluandvirði Dynapac-CG11-valtara, lögveðskrafa kr. 87.097,-; Dynapac-CC20-77-valtara, lögveðskrafa kr. 522.132,-; Allatt-SB50 (Blawknox)-malbikunarvél, lögveðskrafa kr. 566.744,-, og Barber-Greene-malbikunarvél, lögveðskrafa kr. 870.069,-. Jafnframt krefst áfrýjandi málskostnaðar...“

Af hálfu stefnda er krafist staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Í máli þessu er deilt um það, hvort sölugjald, sem Miðfelli hf. bar að greiða við innflutning á nokkrum tækjum sumarið 1986, sé tryggt með lögveði. Heldur áfrýjandi því fram, að svo sé samkvæmt 54. gr. þágildandi laga um tollheimtu og tolleftirlit nr. 59/1969. Eru lagarök aðila rakin í hinum áfrýjaða úrskurði. Fallast ber á úrlausn skiptaráðanda um ágreiningsefnið og staðfesta úrskurðinn.

Eftir þesum úrslitum ber að dæma áfrýjanda til að greiða stefnda 200.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er staðfestur.

Áfrýjandi, tollstjórinn í Reykjavík, greiði stefnda, þrotabúi Miðfells hf., 200.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Úrskurður skiptaréttar Reykjavíkur 1. mars 1989.

Mál þetta var upphaflega tekið til úrskurðar að loknum munnlegum málflutningi hinn 9. janúar 1989. Meðferð þess var endurupptekin og það að nýju tekið til úrskurðar í dag.

Sóknaraðili, tollstjórinn í Reykjavík, Tryggvagötu 19, Reykjavík, gerir þær kröfur, að við skipti á þrotabúi Miðfells hf., Reykjavík, verði krafa sóknaraðilja í búið, að fjárhæð kr. 2.269.269, tekin til greina sem lögveðskrafa utan skuldaraðar. Einnig krefst hann málskostnaðar samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands úr hendi varnaraðilja.

Varnaraðili, þrotabú Miðfells hf., Reykjavík, krefst þess, að kröfu sóknaraðilja í málinu verði hafnað og að viðurkennd verði sú afstaða skiptastjóra búsins, að krafan komi aðeins til álita við skipti á þrotabúi Miðfells hf. sem almenn krafa. Einnig krefst hann málskostnaðar úr hendi sóknaraðilja samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands.

Sáttaumleitanir dómarans hafa ekki borið árangur.

Bú Miðfells hf., Reykjavík, kennit. 460269-3939, var tekið til gjaldþrotaskipta með úrskurði skiptaréttar Reykjavíkur, uppkveðnum hinn 28. mars 1988, samkvæmt beiðni stjórnar félagsins. Sama dag var Sigurður H. Guðjónsson hæstaréttarlögmaður ráðinn bústjóri til bráðabirgða að búinu, og á fyrsta skiptafundi þess, sem haldinn var 6. september 1988, var hann kosinn skiptastjóri þess.

Innköllun til skuldheimtumanna þrotabúsins var birt fyrra sinni í Lögbirtingablaði, sem út kom 22. apríl 1988. Með bréfi, dagsettu 20. júní 1988, sem barst skiptaráðandanum í Reykjavík sama dag, lýsti sóknaraðili kröfu í búið. Er meginmál þeirrar kröfulýsingar svohljóðandi:

„Hér með er lýst í þrotabú Miðfells hf., nnr. 6574-2802, skattkröfum og kröfum samkv. tryggingarbréfi og víxlum að fjárhæð samtals kr. 30.000.000. Kröfunum er lýst sem kröfum utan skuldaraðar. Þar sem öll gögn eru ekki tiltæk nú, verður nánari greinargerð og sundurliðanir (sic) sendar síðar."

Bústjóri þrotabúsins ritaði sóknaraðilja bréf hinn 26. ágúst 1988, þar sem hann lýsir afstöðu sinni til viðurkenningar kröfunnar, sem hafði hlotið númer 202 á skrá yfir lýstar kröfur í búið. Í bréfi þessu segir m.a.:

„Kröfu þessari er hafnað vegna vanreifunar, enda fylgdu henni engin gögn eða frekari útlistun ... og þá hafa heldur ekki síðar borist frekari skýringar og sundurliðanir (sic).

Að því leyti, sem krafan kann að byggjast á tryggingarbréfi að fjárhæð kr. 10.000.000, útg. 1. sept. 1987, með 17. veðrétti í Funahöfða 7, þá er hafnað viðurkenningu á veðrétti skv. því fyrir ofangreindri fjárhæð. Mun, ef nauðsyn krefur og bréfi þessu verður ekki aflýst án tafar, verða höfðað sérstakt bæjarþingsmál til viðurkenningar riftunar á veðsetningu þessari,

sbr. 1. tl. 57. gr. l. nr. 6/1978. Vísast að öðru leyti til bréfs bústjóra til yðar vegna þessara (sic), dags. 20. apríl 1988."

Fyrsti skiptafundur í þrotabúi Miðfells hf. var haldinn 6. september 1988, og var þar fjallað um afstöðu bústjóra til lýstra krafna. Mótmælti lögmaður sóknaraðilja afstöðu bústjórans til umræddrar kröfu og lagði fram bréf, dskj. nr. 2 í þessu máli, en meginmál þess er svohljóðandi:

„Hér með sendi ég endanlegan útreikning á aðflutningsgjaldskröfum tollstjórans í Reykjavík í þrotabú Miðfells hf., sbr. kröfulýsingu embættisins, dags. 20. júní 1988. Er krafan samtals að fjárhæð kr. 2.262.269, þ.e. höfuðstóll kr. 1.469.961 og 53,90% dráttarvextir til upphafsdags skipta, kr. 792.308.

Kröfur þessar eru tryggðar með lögveði í hinum aðflutningsgjaldsskyldu vörum, sbr. 54. gr. laga nr. 59 1969, en nánari grein er gerð fyrir vörum þessum í meðfylgjandi innflutningsskjölum. Er þess því krafist, að kröfur þessar verði greiddar umbj. mínum utan skuldaraðar eða söluandvirði lausafjár þessa, hafi það þegar verið selt, úthlutað umbj. mínum af óskiptu, sbr. 54. gr. laga nr. 59/1969.

Þar sem um er að ræða kröfur utan skuldaraðar, er jafnframt gerð krafa um áfallandi dráttarvexti frá upphafsdegi skipta til greiðsludags."

Skiptastjóri búsins ritaði lögmanni sóknaraðilja bréf, sem dagsett er 10. október 1988, og segir þar m.a.:

„Lýst er lögveðskröfu vegna aðflutningsgjalda, samtals að fjárhæð kr. 2.262.269.

Kröfu þessari er hafnað sem lögveðskröfu utan skuldaraðar þegar af þeirri ástæðu, að fyrirliggjandi gögn bera með sér, að hér er um söluskattskröfu að tefla, en ekki eiginleg aðflutningsgjöld. Er ekki á það fallist, að söluskattur falli undir aðflutningsgjöld, sem tryggð eru með lögveði í aðfluttum vörum skv. 54. gr. laga nr. 59/1969.

Þá verður einnig að telja, að tollstjórinn í Reykjavík hafi ekki haldið kröfu þessari til laga með þeim hætti, að hann geti nú byggt á því, að henni fylgi lögveðsréttur.

Krafa þessi kemur því aðeins til álita sem almenn krafa í þrotabúinu...."

Sóknaraðili áréttaði andmæli sín gegn afstöðu skiptastjóra þrotabúsins á skiptafundi hinn 11. október 1988, og var þá ákveðinn rekstur máls þessa.

Kröfur sóknaraðilja í máli þessu eiga rætur að rekja til þess, að hinn 31. júlí 1986 lagði Miðfell hf. inn hjá embætti tollstjórans í Reykjavík aðflutningsskýrslu vegna innflutnings á 2 völturum og 4 öðrum vélum til malbikunar. Við tollmeðferð á skjölum vegna þessa innflutnings voru greidd ýmis aðflutningsgjöld, samtals kr. 1.918.831. Ekki var greiddur söluskattur í ríkissjóð við þessa tollafgreiðslu, en óumdeilt er í málinu, að innflytjandanum bar að greiða kr. 1.469.961 í söluskatt, þar sem tæki þessi voru

ætluð til eigin nota hjá innflytjandanum. Mun hann hafa komið sér undan greiðslu þess með því að gefa upp á tollskýrslu, að um væri að ræða vöru til endursölu. Ríkisendurskoðun gerði hinn 19. ágúst 1986 athugasemd við tollstjóraembættið um þessa tollafgreiðslu, og kemur á athugasemdarskýrslunni fram, að rétt hefði verið að innheimta söluskatt við tollafgreiðsluna, kr. 1.469.961.

Af hálfu sóknaraðilja eru kröfur í málinu á því reistar, að öll gjöld, sem falla á vöru við innflutning til landsins, njóti þeirrar lögverndar, sem getið er um í 54. gr. laga nr. 59/1969, þ.e. lögveðsréttar. Skipti nafn gjalds ekki máli í því sambandi. Úrslitum ráði, hvort gjaldið eigi að greiða við tollmeðferð og tollafgreiðslu. Vísar sóknaraðili í þessu sambandi til 4. gr. laga nr. 10/1960, j-liðar 14. gr. laga nr. 120/1976, 1. mgr., sbr. 54. gr. laga nr. 59/1969, sbr. 12. gr. rgj. nr. 486/1982.

Við munnlegan málflutning lagði sóknaraðili fram yfirlit um skiptingu kröfu sinnar eftir því, við hvaða tæki lögveðskrafa hans ætti. Er sú sundurliðun þannig:

Dynapac-CG11-valtari	kr.	87.097
Dynapac-CC20-77-valtari	kr.	522.132
BRISTAR-malarútleggjari	kr.	130.533
ALLATT-SB50-malbikunarvél	kr.	556.744
Límingarvél	kr.	95.694
BARBER-GREENE-malbikunarvél	kr.	870.069
Samtals	kr.	2.269.269

Allar þessar fjárhæðir eru miðaðar við stöðu kröfunnar við upphaf skiptameðferðar á þrotabúi Miðfells hf., þ.e. með uppreiknuðum dráttarvöxtum til þess tíma.

Varnaraðili heldur því fram, að engin gögn eða upplýsingar liggi fyrir um það, hvorki í máli þessu né öðrum gögnum þrotabúsins, hvort og þá með hvaða hætti sóknaraðili hafi gert reka að innheimtu umræddrar söluskattskröfu, allt frá því að ríkisendurskoðun gerði athugasemd við tollafgreiðsluna, þar til að sóknaraðili gerði grein fyrir henni við meðferð þrotabúsins. Bústjóra þrotabúsins hafi ekki verið kunnugt um tilvist og eðli þessarar kröfu sóknaraðilja, fyrr en sóknaraðili gerði grein fyrir henni á skiptafundi í þrotabúinu hinn 6. september 1988. Verði ekki séð, að sóknaraðili hafi fyrr en þá haldið því fram, að hinn vangoldni söluskattur væri tryggður með lögveði í umræddum vélum samkvæmt 54. gr. laga nr. 59/1969 né gert fyrr en þá nokkrar ráðstafanir til innheimtu kröfunnar á þeim grundvelli. Hafi Miðfell hf. þó átt allar umræddar vélar og tæki allt til þess tíma, er bú félagsins var tekið til gjaldþrotaskipta.

Varnaraðili bendir á, að Miðfell hf. hafi hinn 30. júlí 1986 gefið út skuldabréf til Landsbanka Íslands, að fjárhæð USD 77.500, og sett flestar þær vélar, sem krafa sóknaraðilja varðar, að veði með 1. veðrétti til tryggingar láninu. Hafi bankinn lýst í þrotabúið þessari veðkröfu og hún verið samþykkt sem slík, að fjárhæð samtals kr. 4.254.374,78. Sömuleiðis hafi tiltekin malbikunarvél verið sett að veði með 1. veðrétti með veðskuldabréfi, dagsettu 10. apríl 1987, til tryggingar skuld, að fjárhæð kr. 760.631. Kröfu samkvæmt þessu bréfi hafi verið lýst í þrotabúið og hún samþykkt sem veðkrafa, að fjárhæð samtals kr. 1.137.631.

Af hálfu varnaraðilja eru kröfur einnig á því reistar, að lögveðsréttur fylgi ekki kröfum sóknaraðilja í máli þessu. Samkvæmt 54. gr. laga nr. 54/1969 nái lögveðsréttur til aðflutningsgjalda, sekta, dráttarvaxta og kostnaðar. Óumdeilt sé, að öll gjöld, sem talist geti aðflutningsgjöld, hafi verið greidd við tollafgreiðslu vélanna. Krafa sóknaraðilja í málinu sé vegna söluskatts af vélunum, sem samkvæmt j-lið 4. gr. laga nr. 10/1960 eigi að greiða við tollmeðferð. Söluskattur falli ekki undir ákvæði 54. gr. laga nr. 59/1969, og sé því ekki lögveð fyrir honum í umræddum vélum. Breyti engu í því efni, þótt ráð sé fyrir því gert, að söluskatt af innfluttum vörum skuli greiða við tollmeðferð þeirra. Söluskattur sé sérstakur skattur, sem byggist á lögum nr. 10/1960 og því algerlega óskyldur aðflutningsgjöldum. Í 54. gr. laga nr. 59/1969 sé aðeins talað um aðflutningsgjöld, en ekki söluskatt. Fráleitt sé að telja söluskatt til aðflutningsgjalda í merkingu þessa lagaákvæðis fyrir það eitt, að hann skuli innheimta við tollmeðferð.

Varnaraðili telur það vera meginreglu, að lögveðsréttur verði að byggjast á skýrri og ótvíræðri lagaheimild. Svo sé ekki í þessu tilviki. Lögveðsréttur feli í sér undantekningu frá meginreglum laga um veðréttindi. Almennt sé talið, að lögveðsheimildir beri að skýra þannig, að sé vafi um lögveðsheimild, beri að leggja þann skilning til grundvallar, er skemmra gengur. Þannig beri að skýra 54. gr. laga nr. 59/1969 þröngt og alls ekki rýmra en samkvæmt orðanna hljóðan, hvað varðar þær kröfur, sem hún veitir lögveð. Komi ekki til álita, að lögjafna megi frá slíkri sérreglu, enda sé almennt talið, að lögjöfnun sé ekki nægur grundvöllur undir lögveð. Þá heldur varnaraðili því fram, að engin dæmi séu þess í lögum, að lögveðsréttur fylgi söluskattskröfum.

Varnaraðili heldur því og fram, að jafnvel þótt talið yrði, að krafa sóknaraðilja félli undir 54. gr. laga nr. 59/1969, þá sé lögveðið fallið niður vegna eftirgjafar af hálfu sóknaraðilja. Hann hafi í fyrsta lagi afhent vélarnar án nokkurs fyrirvara eða áskilnaðar. Í öðru lagi hafi hann engar ráðstafanir gert til að halda kröfum sínum til laga í samræmi við ákvæði nefndrar lagagreinar. Í þriðja lagi hafi sóknaraðili ekki lýst téðri kröfu sérstaklega í upphaflegri kröfulýsingu sinni, eins og rétt og eðlilegt hefði verið.

Það hafi hann ekki gert fyrr en á skiptafundi hinn 6. september 1988, en þá hafi kröfulýsingarfrestur í búið verið löngu liðinn. Af þessum ástæðum sé niður fallinn lögveðsréttur sóknaraðilja, ef hann hafi þá einhvern tíma verið fyrir hendi.

Við meðferð málsins hefur skiptastjóri þrotabús Miðfells hf. upplýst, að þrotabúið hafi með kaupsamningi, dags. 13. júlí 1988, selt Dynapac-CG11-valtara fyrir kr. 250.000 og Allatt-SB50-malbikunarvél fyrir kr. 550.000, sem greiðst hafi með skuldabréfi, að fjárhæð kr. 800.000, en samrit þess bréfs liggur frammi í málinu á dskj. nr. 12. Enn fremur hafi búið með kaupsamningi, dagsettum 2. maí 1988, selt valtara af gerðinni Dynapac-CC20-77 fyrir kr. 1.200.000, sem greiddar voru með skuldabréfi, að fjárhæð kr. 1.128.000 (sbr. dskj. nr. 10) og peningum, kr. 72.000. Hafi Landsbanka Íslands verið framselt síðarnefnda skuldabréfið gegn því, að bankinn aflétti veðrétti af umræddu tæki, sem bankanum hafði verið sett að veði með veðbréfi, dagsettu 30. júlí 1986, til tryggingar skuld, að fjárhæð 77.500 Bandaríkjadölum. Söluverð þeirra tækja, sem seld voru með kaupsamningi, dagsettum 13. júlí 1988, er enn í vörslum skiptastjórans.

Þau tæki, sem mál þetta varðar og ekki voru seld með nefndum kaupsamningum, eru enn óseld og í umráðum þrotabúsins.

Öll þau tæki, sem um ræðir í máli þessu að undanskilinni malbikunarvél af gerðinni Barber-Greene, setti Miðfell hf. Landsbanka Íslands að veði með 1. veðrétti til tryggingar skuld samkvæmt áðurgreindu veðskuldabréfi, að fjárhæð USD 77.500. Á nefndri malbikunarvél hvílir veðskuld á 1. veðrétti við Bílvang hf. samkvæmt veðskuldabréfi, dagsettu 10. apríl 1987, upphaflega að fjárhæð kr. 760.631. Ekki er um önnur þinglýst veðbönd eða kvaðir á tækjum þessum að ræða.

Niðurstaða.

Ekki er um það deilt í málinu, að Miðfelli hf. bar að greiða við tollafgreiðslu tækja þeirra, sem í málinu greinir, söluskatt þann, sem krafa sóknaraðilja varðar. Á þeim tíma, sem tollafgreiðslan átti sér stað, voru í gildi lög nr. 59/1969 um tollheimtu og tolleftirlit. Þótt þau lög hafi síðar fallið úr gildi, ræður skýring á ákvæðum þeirra og laga nr. 10/1960 um söluskatt niðurstöðu um það álitaefni, hvort umrædd söluskattskrafa nýtur lögveðsréttar í tækjunum eða ekki.

VI. kafli laga nr. 54/1969 ber yfirskriftina „Um gjalddaga og fullnustu aðflutningsgjalda". Í 50. gr. laganna segir, að aðflutningsgjöld falli í gjalddaga, þegar far tekur höfn, þar sem vara verður affermd. Í 1. mgr. 54. gr. laganna segir m.a.: „...Hinar aðflutningsgjaldsskyldu vörur skulu vera að veði fyrir aðflutningsgjöldum, sektum, dráttarvöxtum og kostnaði, og hefur eigandi ekki rétt til að ráða yfir þeim, fyrr en búið er að greiða gjöld

þessi, sektir, dráttarvexti og kostnað. Veðrétturinn helst eins, þótt vörurnar hafi verið afhentar viðtakanda...“

Hugtakið aðflutningsgjöld er ekki skýrgreint í ákvæðum laga nr. 59/1969 eða öðrum þeim réttarheimildum, sem sóknaraðili byggir kröfur sínar í málinu á, en hann kveður þetta hugtak vera notað um öll þau gjöld, sem greiða ber við tollafgreiðslu vara.

Í 2. gr. laga um söluskatt nr. 10/1960, sbr. lög nr. 11/1975, segir m.a., að greiða beri í ríkissjóð söluskatt af innfluttum vörum til eigin neyslu eða nota innflytjenda. Í 1. mgr. 4. gr. segir m.a.:

„Til skattskyldrar sölu og þjónustu telst meðal annars:...

j. Innflutningur vöru til eigin neyslu eða nota innflytjanda. Skal skatturinn þá reiknaður af tollverði vöru að viðbættum aðflutningsgjöldum, innflutningssöluskatti, innflutningsgjaldi, ef það er á vörunni, og við bætt 10% álagningu. Skatt þennan skal greiða við tollmeðferð vöru.“

Söluskatti fylgir ekki lögveðsréttur samkvæmt lögum nr. 10/1960.

Það er meginregla veðréttar, að lögveðsréttur verður því aðeins talinn vera fyrir hendi, að sá réttur byggist á ótvíræðri lagaheimild. Ljóst þykir af áðurgreindum j-lið 4. gr. laga nr. 10/1960, að söluskattur er þar ekki talinn til aðflutningsgjalda. Af þeirri ástæðu og þar sem ekki er í 1. mgr. 54. gr. laga nr. 59/1969 berlega tekið fram, að söluskattur álagður samkvæmt nefndri lagagrein njóti lögveðsréttar með sama hætti og aðflutningsgjöld, verður að hafna kröfu sóknaraðilja um viðurkenningu lögveðsréttar í margnefndum tækjum til tryggingar kröfum þeim, sem í málinu greinir, enda verður hinn umkrafði lögveðsréttur ekki leiddur af öðrum þeim réttarheimildum, sem sóknaraðili vísar til í málatilbúnaði sínum. Kemur því ekki frekar til skoðunar í úrskurði þessum, hvort það skipti máli um kröfur sóknaraðilja, að nokkur þeirra tækja, sem málið varðar, höfðu þegar verið seld úr þrotabúi Miðfells hf., er rekstur máls þessa var ákveðinn.

Eftir þessum úrslitum og með vísan til 177. gr. laga nr. 85/1936 verður sóknaraðilja gert að greiða varnaraðilja málskostnað, sem þykir hæfilega ákveðinn kr. 100.000, og er þá tekið tillit til þess, að greiða verður söluskatt af lögmannsþjónustu.

Ragnar Halldór Hall borgarfógeti kvað upp úrskurð þennan.

Úrskurðarorð:

Kröfum sóknaraðilja, tollstjórans í Reykjavík, í máli þessu er hafnað.

Sóknaraðili greiði varnaraðilja, þrotabúi Miðfells hf., kr. 100.000 í málskostnað innan 15 daga frá birtingu úrskurðar þessa að telja.